

“SANKİ SAVAŞTIKLARI

BİR DÜŞMAN GİBİYDİK”

ÇİN’İN SINCAN’DAKİ MÜSLÜMANLARA YÖNELİK
TOPLU KAPATMA, İŞKENCE VE ZULÜM UYGULAMALARI

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü, 10 milyondan fazla insanın herkesin insan haklarından yararlandığı bir dünya için mücadele ettiği küresel bir harekettir.

Vizyonumuz her insanın, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında yer verilen tüm insan haklarından yararlanabilmesini sağlamaktır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini büyük ölçüde üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

Bizler her yerde, hep birlikte ve dayanışma ve şefkatle hareket ederek, içinde yaşadığımız toplumları daha iyi bir yönde değiştirebileceğimize inanıyoruz.

© Uluslararası Af Örgütü 2021

Aksi belirtilmediği sürece, bu belgedeki içerikler Creative Commons (atıf, ticari olmayan, türetilmemiş, uluslararası 4.0) lisanslıdır.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Daha fazla bilgi için lütfen internet sitemizdeki izinler sayfasını ziyaret edin:

www.amnesty.org

Uluslararası Af Örgütü dışındaki bir telif hakkı sahibine atıf yapılan içerikler Creative Commons lisansına tabi değildir.

İlk kez 2021 yılında yayımlanmıştır. Amnesty International Ltd, Peter Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW, UK

Kapak illüstrasyonu: Çin, Sincan'daki bir gözetim kampındaki muhafızlar yetişkin erkeklerin bulunduğu büyük bir grubun etrafını sarmış durumda.

© Molly Crabapple

İNDEKS: ASA 17/4137/2021

ORJİNAL DİL: İNGİLİZCE

amnesty.org

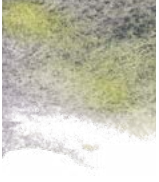
**AMNESTY
INTERNATIONAL**

“SANKİ SAVAŞTIKLARI

BİR DÜŞMAN GİBİYDİK”

ÇİN'İN SİNCAN'DAKİ MÜSLÜMANLARA
YÖNELİK TOPLU KAPATMA, İŞKENCE VE
ZULÜM UYGULAMALARI

ÖZET

Çin hükümeti, 2017 yılından beri “terörle mücadele” kisvesi altında Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nde (Sincan) yaşayan Müslümanlara karşı kitlesel ve sistematik düzeyde hak ihlalleri işliyor. Hükümetçe yürütülen ve var olduğu iddia edilen bir terör tehdidine karşı meşru bir yanıt teşkil etmekten çok uzak olan bu politikaların asıl meramının ise Sincan’daki nüfusu toplu olarak din ve etnik temelde hedef almak ve ağır şiddet ve tehditlerle İslami dini inançları ve Müslüman Türklerin etnik ve kültürel pratiklerini yok etmek olduğu açıkça anlaşılıyor. Çin hükümeti, bu kişilerin sahip olduğu inanç ve pratikleri, kendisince uygun görülen görüş ve tutumlarla değiştirmeyi ve nihai olarak da etnik azınlık grup mensuplarını tek dil, tek kültür ve Çin Komünist Partisi’ne (ÇKP) sarsılmaz bir sadakat çatısı altında birleşen homojen Çin milleti içinde zorla asimile etme amacını güdüyor.

Hükümet, tüm bu siyasi telkin ve zorunlu kültürel asimilasyon çabalarında muvaffak olabilmek için keyfi toplu gözaltı uygulamalarını da hayata geçirdi. Nitekim bu kapsamda, büyük çoğunluğu Müslüman olan etnik gruplara mensup çok sayıda kadın ve erkek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında ilerleyen tarihlerde cezaevlerine nakledilen yüz binlerce kişinin yanı sıra hükümetin “eğitim” ya da “mesleki eğitim” merkezi olarak tabir ettiği yerlere gönderilen yüz binlerce- belki de 1 milyon ve daha yüksek sayıda- kişi de yer alıyordu. Bu tesislerin esasen çok daha isabetli bir isimle “gözaltı kampı” olarak nitelendirmek mümkün. Bu kamplarda alıkonulan kişiler ise sonu gelmeyen telkinlere ilaveten fiziksel ve psikolojik işkence ve kötü muameleye maruz bırakılıyor.

Gözaltı kampı sistemi de Sincan’daki etnik azınlıklara boyun eğdirilmesi ve bu grupların zorla asimile edilmesi için yürütülen çok daha geniş çaplı bir kampanyanın yalnızca bir parçasını oluşturuyor. Nitekim Çin hükümeti, Sincan’daki Müslümanların davranışlarını ağır derecede kısıtlayan oldukça kapsamlı bir dizi diğer politikayı da hayata geçirdi. Bu politikalar, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, dolaşım ve seyahat özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü, düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüğü, kültürel yaşama katılma hakkı ve eşit muamele görme ile ayrımcılığa uğramama hakkının da aralarında bulunduğu çok sayıda insan hakkını ihlal ediyor. Bu ihlaller son derece yaygın ve sistematik bir şekilde işlendiğinden, artık Sincan’da büyük bir çoğunluğu Müslüman olan etnik azınlıklara mensup milyonlarca kişinin gündelik yaşamının insafsız ve neredeyse değiştirilemez bir parçası haline de gelmiş durumda bulunuyor.

Çin hükümeti ise Sincan’da yaşanan durum hakkında gerçeklerin belgelenmesini engellemeye yönelik olarak çok uç sayılabilecek tedbirlere başvurdu. Bu yüzden de gözaltı kampları içindeki yaşama dair güvenilir bilgilere ulaşabilmek özellikle çok güç. Uluslararası Af Örgütü, Ekim 2019-Mayıs 2021 tarihleri arasındaki dönemde, büyük bir bölümü yaşadığı deneyimleri daha önce kimseyle paylaşmamış olan, gözaltı kamplarından serbest bırakılan ve 2017’den beri Sincan’da yaşayan onlarca kişi ve diğer kişilerle mülakatlar gerçekleştirdi. Görüşülen kişilerin tanıklıkları, 2017’den beri gözaltı kamplarındaki durum hakkında kamuya açık olarak ulaşılabilen tüm sözlü delillerin de önemli bir kısmını teşkil ediyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün ulaştığı bu deliller, aynı zamanda, Çin hükümetinin, en az, uluslararası hukukun temel esaslarına aykırı tutuklama ya da özgürlükten ağır derecede mahrum bırakmayı içeren diğer uygulamalar, işkence ve zulmün de aralarında yer aldığı insanlığa karşı suçları işlediği sonucuna varılmasını sağlayacak maddi dayanağı da oluşturuyor.

Uluslararası Af Örgütü, gözaltı kamplarında alıkonulmalarının ardından serbest bırakılan 55 kişiyle görüştü. Bu kişilerin tamamı, makul olan tüm standartlar açısından değerlendirildiğinde, tamamen hukuka uygun olarak kabul edilebilecek fiillerinden ötürü- bir diğer deyişle, uluslararası anlamda suç sayılabilecek herhangi bir fiili işlememiş olmalarına rağmen- keyfi olarak gözaltına alındı. Gözaltı kamplarında alıkoyma süreci, tüm bu uygulamaların Çin'in ceza adalet sistemi veya diğer iç hukuk düzenlemelerinin kapsamı dışında cereyan ettiği izlenimini veriyor. Resmî belgelere ve hükümet yetkililerinin beyanlarına göre, bu kamplarda bulunan kişiler “gönüllülük esası” temelinde buralarda kaldığı ve suçlu olmadıkları için haklarında ceza yargılamasına başvurulması uygun olmayabilir. Ancak bu rapordaki tanıklıklar ve diğer delillerin de ortaya koyduğu üzere, bu kamplara katılım herhangi bir şekilde gönüllü olmadığı gibi, kamplardaki koşullar da insan onurunu ayaklar altına alacak nitelikte.

Toplu gözaltı operasyonlarında yer almış bir devlet memuru olan Aiman, Uluslararası Af Örgütü'ne, 2017'nin sonlarında, polisin önceden herhangi bir ikazda bulunmaksızın insanları evlerinden nasıl zorla aldığını, gözaltına alınanların aile üyelerinin buna verdiği tepkileri ve hükümet kadrolarının bu süreçteki rolünü şu şekilde aktardı:

“Oradaydım... Polis, kadınların da aralarında olduğu birçok kişiyi, elleri arkadan kelepçelenmiş olarak zorla evlerinden çıkardı ve başlarına siyah çuval geçirdi... Hiç kimse direnememişti... Düşünün ki bir anda bir araba dolusu [polis] evinize dalıp sizi kelepçeliyor ve başınıza da [siyah] bir çuval geçiriyor... Çok üzücüydü. Ben [sonrasında] ağladım. Biz o gece 60 kişiyi tutukladık... Ki bu da yalnızca tek bir mahalledeki sayıydı. Her gün daha da yüksek sayıda kişiyi tutukladılar.”

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü kişiler, gözaltı sebebi olarak bildirilen gerekçelerin çoğu kez belli bir eylemle ilişkilendirilmediğini ve kendilerine, daha ziyade “şüpheli,” “güvenilmez” ya da “terörist” veya “aşırılıkçı” olarak değerlendirildikleri için gözaltına alındıkları bilgisinin verildiğini ifade etti. Gözaltı gerekçesinin belli bir eylemle ilişkilendirildiği hallerde ise kişilere bildirilen gerekçeler çoğunlukla birkaç geniş kategoriyle ilgiliydi. Bu kategorilerden ilkinde yabancı ülkelerle alakalı suçlar yer alıyordu. Gözaltı kamplarından serbest bırakılan birçok kişi yurtdışında yaşadığı, yurtdışına seyahat ettiği, yurtdışında okuduğu veya yurtdışındaki kişilerle iletişim kurduğu ya da sırf bunlardan birini yapmış kişilerle “irtibatlı” olduğu gerekçesiyle kamplara gönderilmişti. İkinci kategoride ise resmi makamlarca onay verilmeyen yazılımları ya da dijital iletişim teknolojilerini kullandıkları gerekçesiyle gözaltına alınan kişiler bulunuyordu. Çok sayıda kişi cep telefonlarında yasaklı uygulamaları bulundurdukları ya da bu uygulamaları kullandıkları için kamplara gönderildi. Bir diğer kategoride ise dinle bir şekilde alakalı olan her şey yer alıyordu. Kamplardan serbest bırakılanlar arasında camide çalışmak, ibadet etmek, seccade ya da dini temalı bir resim veya video bulundurmak gibi İslami inanç ya da ibadetlerle ilgili gerekçelerle kamplara gönderilen kişiler de vardı.

Uluslararası Af Örgütü tarafından derlenen tanıklığa dayalı deliller, gazeteciler ve diğer kuruluşlarca toplanan diğer sözlü ve yazılı deliller ile birlikte ele alındığında, Sincan'daki etnik azınlık gruplarına mensup kişilerin, çoğu kez sırf “ilişkilendirme yoluyla suçlanma” olarak adlandırılabilir bir gerekçeye istinaden gözaltına alındıklarını ortaya koyuyor. Birçok kişi, aile fertleri, arkadaşları ya da topluluk üyeleriyle olan veya olduğu varsayılan ya da iddia edilen ilişkileri nedeniyle gözaltına alınmıştı. Üstelik, ilişkilendirildikleri kişilerin tamamı olmasa da büyük bir bölümü hakkında uluslararası anlamda suç sayılabilecek bir fiilden ötürü verilmiş bir mahkûmiyet kararı da yoktu.

Gözaltı kamplarında tutulanların tamamı sürekli olarak telkinlere ve fiziksel ve psikolojik işkence ile diğer türlü kötü muameleye maruz bırakıldı. Kampa ayak bastıkları ilk andan itibaren mahpusların hayatı son derece ayrıntılı ve sıkı bir disiplin altına alındı. Kamplarda tutulan kişilerin bireysel özerklikleri de ellerinden alınarak, kampta buldukları süre içindeki yaşamlarının her bir vechesi kendilerine dayatıldı. Kamptaki yetkililer tarafından belirlenmiş olan sevk ve idareden en ufak şekilde sapanlar dahi azarlandı ve çoğu zaman da koğu arkadaşlarıyla birlikte ve düzenli aralıklarla bedensel cezalara maruz bırakıldı.

Kamplarda tutulanların mahremiyetleri de yoktu. Kamptakiler yemek yedikleri, uydukları ve tualeti kullandıkları zaman da dâhil olmak üzere sürekli olarak izlendiler. Mahpusların birbirleriyle serbestçe konuşmaları da yasaktı. Mahpuslar birbirleriyle, gardiyanlarla ya da öğretmenlerle konuşmalarına izin verildiği zamanlarda ise özellikle yaşlıların ve Sincan'ın daha kırsal bölgelerinden gelen kişilerin anlamadığı ya da konuşamadığı bir dil olan Mandarin Çincesinde konuşmak zorunda bırakıldılar. Mandarin Çincesinden başka bir dilde konuşarlarsa bedensel cezalara çarpıtıldı.

Alıkonulan kişilerin beslenme, su, egzersiz, sağlık bakımı, temizlik ve hijyen koşulları, temiz hava ve doğal ışığa erişimleri yetersizdi. Dahası, idrara çıkma ve dışkılama ihtiyaçlarını giderebilmeleri üzerinde de oldukça katı sınırlamalara maruz bırakıldılar. Kamplarda tutulan kişilerin her gece koğu arkadaşlarını bir ya da iki saatlik vardiyalarla gözetleme işinde “çalışmaları” gerekiyordu. Kamplardan serbest bırakılanların birçoğu, kamptaki ilk günlerinde, haftalarında ve hatta bazı durumlarda aylar geçmesine rağmen neredeyse tüm gün boyunca ve çoğu zaman son derece rahatsız pozisyonlarda kıvıldamadan oturmaya zorlandıklarını da anlattı.

Alıkonulan kişilerin neredeyse tamamı, kampa sevk edilmelerinin üzerinden belli bir süre geçtikten sonra son derece ayrıntılı ve sıkı bir şekilde düzenlenmiş derslere tabi tutuldu. Sıradan bir günün programında kahvaltının ardından üç ya da dört saatlik ders yapılıyordu. Kampta tutulanlar bu derslerden sonra öğle yemeklerini yiyor ve ardından ya bir tabure üzerinde oturulmasını ya da başın sıraya kıpırdamaksızın konulmasını içeren kısa “dinlenme” zamanına geçiyorlardı. Öğle yemeğinin ardından bir kez daha üç ya da dört saat yapılan dersten sonra akşam yemeğine geçiliyor ve akşam yemeğini de yine bir taburede birkaç saat oturma ya da çömelleme suretiyle, o gün içinde işlenmiş olan dersleri sessizce “tekrar etme” ve daha fazla “eğitici” video izleme faslı takip ediyordu. Dersler sırasında çoğu zaman doğrudan önlerine bakmaları ve birbirleriyle konuşmamaları da gerekiyordu. Yine derslerde sık sık “kıızıl” marşlar olarak bilinen ve Çin Komünist Partisi ile Çin Halk Cumhuriyeti'ni öven devrimci şarkılar da ezberletiliyor ve okutuluyordu.

Kamplarda tutulan kişilere verilen “eğitimin” temel hedeflerinden biri Çince öğretimiydi. Kamplardan serbest bırakılanların büyük bir bölümü bu dil derslerine ek olarak tarih, hukuk ve ideolojinin karışımından ibaret olan ve yine kamplarda alıkonulan birçok kişinin “siyasi eğitim” olarak adlandırdığı derslere katıldıklarını da anlattı. Bu dersler çoğunlukla İslam'ın “fenalıklarının” anlatılmasına ve Çin'in, Çin Komünist Partisi'nin ve Başkan Şi Cinping'in ne kadar müreffeh, güçlü ve “cömert” olduğuna dair zorunlu telkinlerde bulunulmasına odaklanıyordu. Gözaltı kampından serbest bırakılan Yerulan, Uluslararası Af Örgütü'ne, bu siyasi eğitim derslerinin onları dinden ve ibadetlerini yerine getirmekten alıkoymak için yapılandırıldığına inandığını söyledi:

“Bence [bu derslerin] amacı dinimizi yok edip bizleri asimile etmektir... Bize ‘es-selâmü aleyküm’ diyemeyeceğimizi ve etnik kimliğimiz sorulduğu zaman da ‘Çinli’ diye cevap vermemiz gerektiğini söylediler... Bize Cuma namazlarına da gidemeyeceğimiz söylendi... Bir de ‘Tüm bunları size Allah değil, Şi Cinping verdi. Bu yüzden her şey için Allah’a değil, Şi Cinping’e şükredin’ diyorlardı.”

Kampta tutulanlar düzenli aralıklarla ya ifadeye çağırılıyor ya da sorguya çekiliyordu. Alıkonulan kişilerin sık sık “itiraf” ya da “özeleştirme” mektupları yazmaları da gerekiyordu. “Suçlarını” itiraf etmelerinin yanı sıra özeleştirelerinde önceden neleri yanlış yaptıklarını yazmaları, aldıkları eğitimin, takip ettikleri yolun yanlış olduğunu, hatalarının farkına varmalarında ve sahip oldukları düşünceleri “dönüştürmede” kendilerine nasıl yardımcı olduğunu açıklamaları, hükümete bu eğitimden ötürü müteşekkir olduklarını ifade etmeleri ve bir daha eski alışkanlıklarına geri dönmeyecekleri sözünü vermeleri de isteniyordu.

Uluslararası Af Örgütü’nün görüştüğü, kamplardan serbest bırakılan kişilerin tamamı, gözaltı kamplarında tutuldukları süre boyunca işkence ya da diğer türde zalimane, insanlık dışı veya alçaltıcı muamele ya da cezaya (bu raporda bu fiillerden genel olarak “işkence ve kötü muamele” olarak bahsedilecektir) maruz bırakılmıştı. İşkence ve kötü muamele, gözaltı kamplarındaki yaşamın en belirleyici unsurlarından biriydi. Alıkonulanlara yapılan işkence ve kötü muamele temel olarak iki kategoriye ayrılıyordu.

İlk kategori, kamplardaki gündelik yaşamın birikimli etkilerinden ötürü alıkonulanların tamamının maruz kaldığı fiziksel ve fiziksel olmayan (yani ruhsal ya da psikolojik) işkence ve kötü muameleydi. Bu fiziksel ve fiziksel olmayan tedbirlerin, kamplarda tutulanların kendi hayatlarını kontrol edebilme ve bireysel özerkliğe sahip olma olanağından tamamen mahrum bırakılmalarıyla bir araya geldiğinde işkence veya diğer türde zalimane, insanlık dışı ya da alçaltıcı muamele kapsamına girmeye yetecek ağırlıkta ruhsal ve fiziksel ıstıraba sebep vermiş olması son derece muhtemel görünüyor.

İkinci kategoride ise sorgulamalar esnasında uygulananlar ile alıkonulan belirli kişilerin hatalı görülen davranışlarının cezalandırılmasında kullanılan fiziksel işkence ve kötü muameleler vardı. Sorgu esnasında ya da cezalandırma amacıyla başvuru işkence yöntemleri arasında dayak, elektrik verme, rahatsız edici pozisyonlarda durmaya zorlama (kaplan sandalyesine bağlama) gibi zapt edici tedbirlerin hukuka aykırı kullanımı, uykudan mahrum bırakma, asma, aşırı soğuğa maruz bırakma ve hücre hapsi uygulamaları yer alıyordu. Sorgular genellikle bir ya da birkaç saatlik bir sürede tamamlanırken, cezalar çoğu zaman çok daha uzun sürelerle uygulanıyordu.

Uluslararası Af Örgütü, gözaltı kamplarındaki sorgular esnasında uygulanan ya da cezalandırma amacıyla yapılan işkence ve kötü muamelelere maruz kalan birçok kişiyle mülakatlar gerçekleştirdi. Uluslararası Af Örgütü, bu kişilerin yanı sıra, başkalarının işkence ya da kötü muamele görmesine tanıklık edenler ve onlara bu tür uygulamalara maruz bırakıldığını anlatanları dinleyen- ki bunlar da çoğu zaman koğu arkadaşlarıydı- diğer kişilerle de görüştü.

Alıkonulan kişiler kamplardaki personel ve yetkililerce uygulanan muameleleri ayrıntılı ve tutarlı bir şekilde anlattı. Bu kişiler tarafından aktarılan muamelelerden bazıları da Çin kolluk kuvvetlerince uzun yıllardır Sincan ve Çin’in diğer bölgelerinde gerçekleştirilen işkence ve kötü muamele vakalarıyla uyumluydu. Bir çiftçi olan Mansur, Uluslararası Af Örgütü’ne, alıkonulduğu süre zarfında iki ayrı kampta hem sorgu esnasında hem de çok sayıda cezalandırma uygulaması sırasında kendisine nasıl defalarca işkence yapıldığını şu şekilde ifade etti:

“İki gardiyan beni hücremden alıp [sorguya çekileceğim odaya] attı. Odada iki kişi vardı. [Bana Kazakistan’da ne yaptığımı sordular.] ‘Orada ibadet ettin mi?’ ‘Annen baban ne iş yapar?’ gibi sorular da sordular. Ben yalnızca ailemle birlikte kaldığımı, hayvanlara baktığımı ve yasadışı hiçbir şey yapmadığımı söyledim... Bana cami ve ibadetle ilgili sorular da sordular... Onlara ibadet ettiğimi söyleyecek olursam 20 ya da 25 yıl hapis cezası alabileceğimi işitmiştim. Bu yüzden hiçbir şekilde ibadet etmediğimi söyledim. Bunun üzerine sinirlenip ‘onca zaman hayvanlarla vakit geçire geçire sen de hayvanın teki olmuşsun’ dediler ve bana bir sandalyeyle, o sandalye üzerimde kırılana dek vurdular... Yere düştüm... Neredeyse bayılacaktım... Beni kaldırıp tekrar sandalyeye oturtular. Bana ‘bu hâlâ değişmemiş, [kampta] bir süre daha kalması lazım’ dediler.”

Uluslararası Af Örgütü, gözaltı kamplarından birinde işkence sonucu meydana gelen bir ölüm vakasını da belgeledi. Madi, Uluslararası Af Örgütü'ne, kendisiyle aynı koşu da tutulan bir kişiyi işkence yapılmasına tanık olduğunu ve işkence gören bu kişinin de daha sonra bu işkencenin etkilerinden ötürü hayatını kaybettiğini öğrendiğini anlattı. Madi, tanık olduğu bu olaydaki kişinin, kaldıkları koşu ortasına yerleştirilen bir kaplan sandalyesine oturtulduğunu ve hücrede bulunan diğer kişilerin de elleri kolları bağı ve hareketsiz kılınmış bu kişiyi üç gün boyunca o halde izlemeye zorlandıklarını ve ona yardım etmelerinin yasaklandığını aktardı.

“[Bahsettiğim adam] iki aydan uzun bir süredir bizim odadaydı... Onu kaplan sandalyesi diye tabir edilen bir sandalyede oturtuyorlardı. [Sanırım bir gardiyanı ittiği için ceza almıştı.] Sandalyeyi bizim odaya getirdiler ve ona yardım etmeye kalkacak olursak bizim de aynı sandalyeye oturtulacağımızı söylediler. Sandalye demirdendi. Adamın da ellerini kelepçeleyip zincirlemişlerdi. Ayakları da zincirliydi. Bedenini ise sandalyenin arkasına doğru bağlamışlardı... Adamın el ve ayak bileklerinde ikişer [kelepçe] vardı. Dimdik oturması için kaburgalarının olduğu tarafa da kauçuk gibi bir şey koymuşlardı. Bu kişi [idrarını ve dışkısını] sandalyede oturur vaziyetteyken yapmak zorunda kalıyordu. Onu o halde üç gece boyunca oturtular. [Koşu dan çıkarıldıktan sonra da] öldü. Biz [koşu takilerden] öğrendik bunu.”

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü, kamplardan serbest bırakılan kişilerin büyük bir bölümü gözaltı kamplarında dokuz ila 18 ay arasında değişen sürelerle tutulmuştu. Kamplarda tutulan kişilerin nasıl bir süreç sonrasında serbest bırakılıp evlerine gönderileceğinin belirlendiği ise bizzat alıkonulanlar tarafından dahi net şekilde anlaşılamiyor. Nitekim serbest bırakma sürecinin, tıpkı ilk gözaltına alınma ve gözaltı kampına nakledilme sürecinde olduğu gibi Çin'in ceza adalet sistemi ya da diğer iç hukuk düzenlemeleri kapsamı dışında gerçekleştirildiği anlaşılıyor. Bahsi edilen bu süreçlerin hiçbirinde şeffaf kıstaslar bulunmadığı gibi hukuki yardım ve koruma da sağlanmamıştı. Alıkonulanların serbest bırakıldıkları ana kadar yaşadıkları hiçbir şey, akıbetleri hakkında karar verilmesi gibi ciddi bir konunun gerektirdiği hakkaniyet ya da usule uygun davranma yükümlülüklerine riayet edildiğini gösteren bir işaret barındırmıyordu. Alıkonulan kişiler serbest bırakılmaları esnasında kampta ne yaşadıklarını herhangi bir şekilde birileriyle- özellikle de gazeteciler ve yabancı uyruklularla- paylaşmalarını yasaklayan bir belgeyi imzalamak zorunda bırakıldı. Bu yasağı çiğnemeleri halinde bir kere daha kampa kapatılabilecekleri ve aile üyelerinin de bu uygulamaya maruz bırakılabileceği söylendi.

Gözaltı kamplarından serbest bırakılmalarının ardından evlerine gönderilen kişiler, ilerleyen aylarda da insan haklarına, özellikle de dolaşım ve seyahat özgürlüğüne yönelik ağır kısıtlamalarla karşı karşıya kaldı. Sincan'daki etnik azınlıklara mensup kişilere yönelik ayrımcı politikalara bir de bu kısıtlamalar ekleniyordu. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü, kamplardan serbest bırakılan kişilerin neredeyse hepsine, kamplardan serbest bırakılmalarının ardından “eğitimlerine” devam etme ve Çince ve siyasal ideoloji derslerine katılma zorunluluğu getirilmişti. Bu kişiler ayrıca bayrak törenleri esnasında “işledikleri suçları” halkın önünde “itiraf etmeye” de zorlanmıştı.

Kamplarda alıkonulan kişilerin tamamı Uluslararası Af Örgütü'ne hem elektronik olarak hem de doğrudan izlemeye alındıklarını ve devlet görevlileri ve kadroları tarafından da haklarında düzenli aralıklarla değerlendirmeler yapıldığını anlattı. Benzer şekilde, bu kişilerin tamamına yakın bir bölümü, kamplardan serbest bırakıldıktan sonra her ay birkaç geceliğine devlet görevlilerini ya da kadrolarını kendi evlerinde misafir etme zorunluluğu getirildiğini aktardı. Yine alıkonulan kişilerin neredeyse tümü haklarında birkaç ay süreliğine köylerinden ya da kasabalarından ayrılma yasağı getirildiğini ve bu yerlerden ancak yetkili mercilerden önceden yazılı izin almak suretiyle ayrılmalarına izin verildiğini söyledi.

Uluslararası Af Örgütü, kamplarda tutulduktan sonra çalışmak üzere fabrikalara nakledilen kişilerle de mülakatlar gerçekleştirdi. Arzu, Uluslararası Af Örgütü'ne, altı ay süreyle tutulduğu kamptan daha sonraki bir tarihte bir diğer kampa sevk edildiğini ve kendisine burada fabrikaya nakle hazırlık için dikme eğitimi verildiğini anlattı. Arzu, daha sonra resmi üniforma üretimi yapan bir fabrikada birkaç ay boyunca çalışmak ve yaşamak zorunda kaldı. Tüm bu tanıklıklar Sincan'daki makamların bölgedeki Uygurlar ile diğer etnik azınlıklara mensup kişileri belli işlerde -bazen de kamplardan verilen "eğitimin" bir devamı olarak- çalışmaya zorladıklarına ya da çalışmak zorunda bıraktıklarına işaret ediyor.

Bazı kişiler ise kamplardan cezaevlerine nakledildiklerini bildirdi. Kampta tutulan kişilerin nasıl bir sürecin ardından hapis cezalarına mahkum edildikleri, tıpkı serbest bırakılmalarda olduğu gibi net değildi. Tüm bu serbest bırakma ve cezaevine sevk süreçlerinin birbiriyle hangi yollarla ilişkilendirildiği ve özellikle de kamptaki kişilere hapis cezası verilmesi usulünün, kamp dışında verilen cezalandırma usulleriyle ne şekilde entegre edildiği ya da entegre edilip edilmediği de aynı derecede muğlak.

Uluslararası Af Örgütü, kampta tutulduğu süre zarfında hapis cezasına mahkum edilen ve ardından cezaevine nakledilen herhangi bir kişiyle görüşme imkânı bulamasa da kamptayken haklarında hapis cezası verilen, ancak daha sonra bu cezaları "affedilen" kişilerle mülakatlar gerçekleştirebildi. Uluslararası Af Örgütü bu kişilerin yanı sıra kampta alıkonuldukları süre içinde kendileriyle aynı sınıfta olan bir ya da daha fazla kişiye, çoğu kez suç sayılabilecek bir fiilden ziyade sıradan bir davranışta bulunmalarından ötürü hapis cezası verildiğini aktaran kişilerle de görüştü. Kamplarda alıkonuların büyük bir bölümü de bizzat tanıdıkları başka kişinin ve çoğu zaman da kişilerin, hapis cezasına mahkum edildiğini bildiklerini anlattı.

Çin hükümeti daha önce bir kamp ya da cezaevine gönderilmemiş kişilerin de aralarında bulunduğu ve ağırlıklı olarak Müslüman olan etnik gruplara mensup kişilerin *tümünün* hareket ve davranışlarını ciddi ölçüde kısıtlayan diğer geniş kapsamlı politikaları da hayata geçirdi. Hükümetçe yürütülen bu kampanyanın acımasızca etkili olabilmesi ve muazzam boyutlara ulaşabilmesi ise gözetim teknolojilerinin hükümet tarafından daha önce örneğine rastlanmamış bir biçimde kullanılması ve bölgedeki nüfusun büyük bir bölümünün hükümetin kendi tasarrufunu icra etmesine yardımcı olmasını sağlama becerisi sayesinde mümkün olabildi. Nitekim hükümet, etnik azınlık gruplarının hareketlerinin sürekli olarak izlenip tespit edilmesini sağlamak için tasarlanmış olan ve kaçınılması neredeyse imkânsız olan doğrudan ve elektronik gözetim sisteminden yararlanıyor. Adım başı konuşlandırılan hükümet görevlileri, şiddete başvurmaktan çekinmeyen kolluk kuvvetleri ve bağımsız olmaktan uzak bir hukuk sistemi de bu gözetimin gerçekleştirilmesi ve kişilerin haklarını ihlal eden politikaların uygulanması için bir arada çalışıyor.

Sincan'daki Müslümanlar dünyada en sıkı gözetim altında tutulan halklardan biri olabilir. Çin hükümeti bu kişilerin yaşamları hakkında akıl almaz derecede ayrıntılı bilgiler edinmek için devasa kaynaklar seferber etmiş durumda. Kitlesele gözetimin sistematik hale getirilebilmesi ise kişilerin mahremiyet haklarını ve dolaşım, seyahat ve ifade özgürlüklerini ihlal eden bir dizi politika ve uygulamanın bir arada hayata geçirilmesi yoluyla sağlanıyor. Daha önce Sincan'da ikamet etmiş kişilerin aktardığı bilgilere göre bu gözetim sistemi yaşamın her alanına sirayet eden ve aşağıda yer verilen kapsamlı yöntemleri içeriyor:

- İris/göz taraması ve yüz tanınması da dâhil olmak üzere biyometrik verilerin toplanması,
- Devlet görevlilerince gerçekleştirilen kişisel mahremiyeti çiğner nitelikteki mülakatlar,
- Adım başı konuşlandırılmış kolluk kuvvetleri tarafından yapılan düzenli aramalar ve sorgulamalar,
- Hükümet görevlilerinin ve memurların etnik azınlıklara mensup ailelerin evlerinde "yatılı" kalmak üzere görevlendirilmesi,
- Yüz tanıma kameralarının da aralarında olduğu ve her yere yayılan kameralı gözetim ağı,
- "Umumi polis karakolu" olarak tabir edilen devasa kontrol ve denetim noktaları ağı ve
- Kişisel iletişim aygıtlarına ve kişilerin mali geçmişlerine sınırsız erişim.

Bu sistem, hükümete muazzam boyutta kişisel veri sağlamanın yanı sıra yetkili makamlara Sincan'daki etnik azınlıklara mensup kişilerin iletişimlerini, hareketlerini, faaliyetlerini ve davranışlarını gerçek zamanlı olarak ve ayrıntılı bir şekilde takip etme imkânı sağlıyor.

Sincan'daki Müslümanlar serbestçe seyahat etme imkanından yoksun. Zira hükümet, bu kişilerin hem Sincan içindeki hem de Sincan ve Çin'in diğer bölgeleri arasındaki seyahatlerine kısıtlamalar getiriyor. Yine etnik azınlık mensuplarının, özellikle de Uygurların ülke dışına seyahatleri fevkalade zor ve çoğu zaman imkânsız. 2016 ve 2017'de Sincan'da yaşayan tüm etnik azınlık mensupları pasaportlarını hükümet birimlerine teslim etmeye zorlanmıştı. Bu kişilerin yalnızca çok sınırlı bir bölümü pasaportlarını geri alabildi.

Daha önce Sincan'da ikamet etmiş olan kişiler de dolaşım ve seyahat özgürlüklerine getirilen kısıtlamaların ayrımcı bir şekilde uygulandığını ifade etti. Görüşülen kişiler, polisin dışarıda yalnızca etnik azınlıklara mensup kişileri durdurup kimlik kontrolü yaptığını anlattı. Daha önce bir kontrol noktasında görev yapan bir tanığın da aralarında olduğu tanıklar, Han Çinlilerinin kontrol noktalarından ya geçmeye dahi gerek duymadıklarını ya da üstleri veya telefonları aranmadan ve herhangi bir soruyla muhatap olmadan el işaretleriyle bu noktalardan geçmelerine müsaade edildiğini söyledi. Sincan'ı ziyaret etmiş bir Han Çinlisi olan Yin, Uluslararası Af Örgütü'ne, bölgeye gerçekleştirdiği seyahati süresince tanık olduğu ayrımcılığı şu sözlerle ifade etti:

“Neredeyse her yerde gözetim kamerası vardı... Yapılan ayrımcılık o kadar barizdi ki... Trene bindiğimde başka hiç kimseyi değil de tam çaprazımda oturan Uygurları kontrol edip, biletlerine ve telefonlarına baktılar... Tren garında da [güvenlik kontrolü] amacıyla biri Uygurlara, diğeri ise yüz tanıma falan olmadan sadece metal bir detektör koydukları Han Çinlilerine tahsis edilmiş iki sıra oluşturulmuştu. Uygurların beklediği kuyruk çok uzundu... [Büyük bir kentteki] bir yaya tüneline ben elimi kolumu sallayıp geçerken, yaşlıların da olduğu Uygurların tamamına metal detektörlerle komple üst araması yaptılar. Yanımda valizim vardı, ama bir kişi bile onu kontrol etmedi. [Güvenlik] noktasından geçtim, yine bir kişi bile detektörle aramadı... Ben Han Çinlisi olduğumdan beni kontrol etmiyorlardı... Oradayken konuştuğum [bir hükümet yetkilisi] bana ‘Han Çinlilerinin arasından hiç terörist çıkmadığı için Uygurlara farklı davranmak lazım’ demişti.”

Sincan'daki Müslümanlar ibadetlerini de yerine getiremiyor. Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü, kamplardan serbest bırakılan kişiler ile 2017 ile 2021 yılının başları arasında Sincan'da yaşamış diğer kişiler, Uluslararası Af Örgütü'ne İslami vecibelere son derece düşmanca bir tutumun sergilendiği bir atmosferin olduğunu anlattı. Bu kişilerden hiçbiri Çin'den ayrıldığı zamana dek herhangi bir şekilde dini bir sembol ya da işaret kullanma konusunda kendisini rahat hissetmemişti ve tamamı da aksini yaptığı takdirde gözaltına alınıp kamplara gönderileceğini düşünüyordu. Bu tanıklara göre, Müslümanlarca yaygın olarak İslam dininin emrettiğine inanılan birçok vecibe, Sincan'da doğrudan kanun yoluyla olmasa da fiilen yasaklanmış durumdaydı. Halen Müslümanların ibadet etmeleri, camiye gitmeleri, dinlerini öğretmeleri, dini kıyafetler giymeleri ve çocuklarına Müslüman ismi olduğu düşünülebilecek isimleri vermeleri engelleniyor. Sincan'daki Müslümanlar bu daimî ve başa gelmesi son derece muhtemel olan gözaltına alınma tehdidinin bir neticesi olarak tüm davranışlarını, dışarıdan bakıldığında dini olduğu anlaşılabilir her türlü simge ya da izi artık açığa vurmayaacak şekilde değiştirmek zorunda kaldı.

Daha önce Sincan'da yaşamış çok sayıda kişi de Uluslararası Af Örgütü'ne evlerinde dini bir eser ya da sembol buldurmalarının ve cep telefonlarında dini kitap, film ya da fotoğraf dâhil dini herhangi bir içeriğin olmasının yasaklandığını anlattı. Bu kişilerden bir bölümü ise Müslüman-Türk kültürü ile alakalı kitap, eser ve diğer türde içeriğin fiili olarak yasaklı olduğunu söyledi. Aiman, Uluslararası Af Örgütü'ne, devlet görevlilerinin ve polislerin Müslüman ailelerinin evlerine nasıl paldır küldür girip dini eser ve sembollere zorla el koyduğunu şu sözlerle anlattı:

“Bir keresinde bir köyde [Müslüman etnik gruba mensup] 20 ailenin [yaşadığı tarafa] gittik. Dinle ilgili her şeyi arayıp bulup, onlara tüm bunların yasadışı olduğunu göstermek zorundaydık... Bunu yaparken kapılarını çalma gereği bile duymuyorduk... Müsaade falan istemeden doğrudan içeri giriyorduk... İnsanlar ağlıyordu... Biz bulduğumuz her şeyi polise verdik... Bu kişilere de Arapça yazılı şeyleri ortadan kaldırmalarını söyledik.”

Uluslararası Af Örgütü'nün elde ettiği ve güvenilir diğer kaynaklar tarafından da teyit edilen deliller, Sincan'da ağırlıklı olarak Müslüman olan etnik azınlık mensuplarının uluslararası hukuk anlamında insanlığa karşı suçun tüm maddi ve manevi unsurlarını karşılayan bir saldırıya maruz bırakıldığına işaret ediyor. Uluslararası Af Örgütü tarafından görülen bu deliller dolayısıyla Çin devleti adına hareket eden faillerin, Sincan'daki sivil nüfusa yönelik planlı, kitlesel, organize ve sistematik nitelikte ağır ihlallerden oluşan yaygın ve sistemli saldırılar yürüttüğü sonucunun çıkarılmasına yeter düzeyde bir maddi dayanağın olduğunu ortaya koyuyor. *Uluslararası Af Örgütü'nün ulaştığı deliller, aynı zamanda, Çin hükümetinin en az uluslararası hukukun temel esaslarına aykırı tutuklama ya da özgürlükten ağır derecede mahrum bırakmayı içeren diğer uygulamalar, işkence ve zulmün de aralarında bulunduğu insanlığa karşı suçları işlediği sonucunu ortaya koyan maddi bir dayanak olma görevini görüyor.*

Çin hükümeti geride kalan tüm gözaltı kamplarını derhal kapatmalı ve uluslararası anlamda suç sayılabilecek bir fiili işlediklerine dair yeterli düzeyde güvenilir ve hukuka uygun delil bulunmadığı müddetçe, gözaltı kampları ve cezaevleri dâhil Sincan'daki tüm alıkoyma merkezlerinde tutulan kişileri derhal serbest bırakmalıdır. Çin hükümeti, Uygurların, Kazakların ve ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer tüm etnik grupların, Çin'den serbestçe ayrılma ve geri dönme hakkı ile kişinin istediği dine sahip olma ve bu dinin vecibelerini yerine getirme özgürlüğünün de aralarında bulunduğu insan haklarını hukuka aykırı biçimde sınırlandıran tüm yasa ve yönetmelikleri ilga ya da tadil etmeli ve bu çerçevedeki tüm politika ve uygulamalara son vermelidir.

Bu raporda belgelenen insanlığa karşı suçlar ve diğer ciddi insan hakları ihlalleri iddialarına ilişkin bağımsız ve etkin bir soruşturma yürütülmelidir. Cezai sorumluluk taşıdığından makul biçimde şüphe edilen tüm kişiler adil yargılanma ilkelerine riayet edilen mahkemeler önünde hesap vermelidir. Özellikle BM İnsan Hakları Konseyi ya da BM Genel Kurulu, hesap verebilirliği sağlamak amacıyla, Sincan'daki uluslararası hukuk suçları ile diğer ciddi insan hakları ihlallerini ve suiistimallerini soruşturmak üzere bağımsız bir uluslararası mekanizma kurmalıdır. Şüpheli faillerin tespit edilmesi de buna dahildir.

TAVSİYELER

ÇİN HÜKÜMETİ'NE:

- Sincan'daki gözaltı kampları ve cezaevleri de dâhil olmak üzere alıkoyma merkezlerinde tutulan kişilerin tamamı serbest bırakılmalıdır. Bu kişiler arasında uluslararası anlamda suç sayılabilecek bir fiili işlediklerine ilişkin yeterli düzeyde güvenilir ve hukuka uygun delillerin bulunduğu kişilerin olması halinde ise bu kişiler, resmen tanınan gözaltı merkezlerine nakledilmeli ve kendilerine uluslararası standartlara uygun adil yargılanma hakkı sağlanmalıdır.
- Alıkonulan herkese, haklarında uygulanmaya devam edilen bu tedbire karşı yargısal itirazda bulunma olanağı verilmelidir.
- Kamplarda, cezaevlerinde ya da diğer alıkoyma merkezlerinde tutulan kişilerin, yurt dışında yaşayanlar da dâhil olmak üzere aile fertlerinin tamamına, yakınlarının alıkonulma gerekçeleri yazılı olarak tebliğ edilmeli ve ailelerin ilgili diğer resmî belgelere erişimleri güvence altına alınmalıdır.
- Sincan'daki “mesleki eğitim”, “eğitim yoluyla dönüştürme” ve “aşırılıkçı düşüncelerden arındırma” merkezleri (yani gözaltı kampları) kapatılmalıdır.
- Herkesin keyfi gözaltı, zorla kaybetme ve işkence ya da diğer türde kötü muameleye karşı korunma hakkı güvence altına alınmalıdır.
- Kamplara nakledilen ya da kamplarda tutulan herkesin, serbest bırakılıncaya dek kendi seçtikleri avukata, bağımsız sağlık görevlilerine ve aile fertlerine hızlı ve düzenli erişimi sağlanmalıdır.
- Sincan'daki herkesin, uluslararası insan hakları hukuku tarafından meşru kabul edilebilecek sınırlamalar haricinde, diğer ülkelerde yaşayan kişilerle de dâhil olmak üzere aile fertleri ve diğer kişilerle özgürce iletişim kurabilme hakları güvence altına alınmalıdır.
- Uygurların, Kazakların ve ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer etnik gruplara mensup kişilerin, serbestçe seyahat etme ve Çin'e geri dönme özgürlüğünün de aralarında bulunduğu insan haklarını hukuka aykırı bir şekilde sınırlayan tüm yasa ve yönetmelikler ya ilga ya da tadil edilmeli ve bu kapsamdaki tüm politika ve uygulamalara son verilmelidir.
- Müslümanlar ve diğer dini ya da inanç temelli topluluklara mensup herkesin, bir dine ya da bir inanca sahip olma ve gerek kamusal gerekse de özel alanlarda bu dini ya da inancı, ibadet etme, kutlama, uygulama ve öğretme yoluyla barışçıl bir şekilde dışa vurabilme hakları güvence altına alınmalıdır.
- Milli güvenliğin korunması amacıyla ya da terörle mücadele edilmesi adına hayata geçirilen tüm yasal düzenlemelerin açıkça ve dar kapsamlı bir biçimde tanımlanması ve uluslararası insan hakları hukuku ve standartlarına uygun olması güvence altına alınmalıdır.
- Sincan'daki Uygur, Kazak ya da ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer etnik gruplara mensup kişilere yönelik olarak uluslararası insan hakları hukuku uyarınca ceza sorumluluğu doğuran suçları işlediğinden ya da diğer ciddi insan hakları ihlallerini gerçekleştirdiğinden makul olarak şüphe edilen herkes hakkında tarafsız, bağımsız, hızlı, etkili ve şeffaf soruşturmalar yürütülmelidir.

- Birleşmiş Milletler insan hakları uzmanlarının, bağımsız insan hakları araştırmacılarının ve gazetecilerin, gözaltı kampları ve cezaevleri dâhil Sincan'daki her yere herhangi bir engelle karşılaşmaksızın erişebilmesine derhal izin verilmelidir.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, BM Özel Prosedürler ve BM öncülüğündeki diğer soruşturma organları veya diğer bağımsız uluslararası insan hakları izleme ve soruşturma mekanizmaları ile tam ve etkili bir işbirliğinde bulunulmalıdır.
- Kamplardan serbest bırakılan ve uluslararası hukuk uyarınca suç teşkil eden fiiller ile diğer insan hakları ihlallerine maruz bırakılan kişilere ve aile fertlerine, uluslararası hukuk ve standartlara uygun bir şekilde tam, etkili, toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip ve uzun erimli yararlar sağlayabilecek nitelikte onarımlar sağlanmalıdır.
- Üçüncü ülkelerden, geri göndermeme ilkesine aykırı olarak, bu ülkelerdeki kişilerin Çin'e iade edilmesini talep etme uygulamasına son verilmelidir.
- Yurt dışında yaşayan ve Çin ile bağları bulunan Uygur, Kazak ve ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer etnik gruplara mensup kişilere yönelik her türlü taciz ve korkutmaya son verilmelidir.

BM İNSAN HAKLARI KONSEYİ'NE:

- Özel bir oturum ya da acil toplantı düzenleyerek, Sincan'da yaşanan ve uluslararası hukuk uyarınca ceza sorumluluğu doğuran suçlar ve diğer ağır insan hakları ihlal ve suiistimallerinin araştırılması ve bu suç ya da fiillerin faili olduğundan şüphe edilen kişilerin tespit edilmesi yoluyla da dâhil olmak üzere hesap verebilirliğin sağlanması için bağımsız bir uluslararası mekanizmayı kuracak bir karar alınmalıdır. Bu mekanizma:
 - İnsan hakları ihlallerini yakinen izleme, inceleme ve rapor etme, bu türden ihlalleri önleyecek tedbirleri tavsiye etme, uluslararası hukuk uyarınca suç teşkil eden fiiller ve diğer ağır insan hakları ihlallerine ilişkin kanıtlar toplama ve elde edilen kanıtları bir araya getirme, muhafaza etme ve analiz etme yetkilerine sahip olmalı,
 - Gelecekte uluslararası adil yargılanma standartlarını karşılayan ve ölüm cezası içermeyen bir ceza ya da bir yargısal mekanizma ya da mekanizmalar tarafından kullanılacak ve ceza hukukunun standartlarına uygun bir şekilde lehte ve aleyhteki vakıa ve delilleri toplama yetkisini haiz olmalı,
 - Uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası ceza hukuku, kolluk kuvvetlerindeki emir-komuta zinciri, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, çocuk hakları, engelli hakları, video ve görüntü doğrulama ve adli analiz konularında uzmanlığı olanlar da dâhil olmak üzere bağımsız uluslararası uzmanları istihdam etmeli,
 - Kendisine tevdi edilen yetki ve görevleri yerine getirebilmesi için mali ve teknik kaynaklar da dâhil olmak üzere yeterli kaynağa sahip olmalı ve
 - BM İnsan Hakları Konseyi ile BM Genel Kurulu tarafından, kendisinden düzenli bilgilendirmeler ve kapsamlı durum raporu sunması talep edilebilmeli ve BM Güvenlik Konseyi ve BM'nin ilgili diğer organlarınca da kendisinden bilgi istenebilmelidir.

BM GÜVENLİK KONSEYİ'NE:

- Sincan'daki duruma ilişkin olarak düzenli, resmi ve ilgili BM kurum ve kuruluşları ile sivil toplum ve insan hakları savunucularının katılımına da olanak sağlayan kamuya açık toplantılar düzenlenmeli ve BM Güvenlik Konseyi üyeleri, Sincan'daki güncel durum hakkında doğrudan bilgilendirilmelidir.
- Belirsizliğe yer vermeyecek şekilde Sincan'da yaşananları kınayan ve Çin yetkililerinden, gözaltı kamplarını kapatmalarını ve Uygur, Kazak ve ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer tüm etnik gruplara mensup kişilerin haklarına hukuka aykırı kısıtlamalar getiren tüm kanun, yönetmelik, ilgili politika ve tedbirleri ilga etmelerini talep eden bir karar alınmalıdır. Bu kararda ilaveten, bağımsız insan hakları araştırmacılarının Sincan'a derhal ve herhangi bir engelle karşılaşmayacak şekilde erişiminin sağlanması da talep edilmelidir.

BM GENEL KURULU'NA:

- BM Güvenlik Konseyi'nden bir karar çıkmaması halinde, Sincan'daki insan hakları ihlallerini güçlü bir şekilde kınayan ve bu ihlallere dair hesap verebilirlik çağrısı yapan kapsamlı bir karar alınmalıdır.
- Sincan'daki insan hakları ihlallerini soruşturma, delilleri toplayıp muhafaza etme ve ceza yargılamaları için davaları hazırlama görevini üstlenecek BM liderliğinde bir mekanizmanın kurulması için destek verilmeli ve kurulacak bu mekanizmaya mali, teknik ve diğer yardımlar sağlama taahhüdünde bulunulmalıdır. Genel Kurul, bu tür bir mekanizmanın diğer BM organları tarafından kurulamaması durumunda ise geçmişte emsalleri bulunduğu üzere, derhal bir soruşturma mekanizmasının tesis edilmesi için harekete geçmelidir.

BM GENEL SEKRETERLİĞİ'NE:

- Çin yetkililerine, Sincan'daki Uygur, Kazak ve ağırlıklı olarak Müslüman olan diğer etnik gruplara yönelik eylem ve uygulamalarının hukuka aykırı olduğunu ifade eden ve söz konusu eylem ve uygulamalara derhal son verme çağrısında bulunan net ve kamuya açık bir mesaj verilmelidir.
- İnsan Hakları Yüksek Komiserliği dâhil tüm BM kuruluşları ve organlarının, Çin'deki durumu izleme ve raporlama görevlerini yerine getirebilmeleri ve gereken hallerde de endişelerini yüksek sesle ifade edebilmeleri güvence altına alınmalıdır.

BM İNSAN HAKLARI YÜKSEK KOMİSERLİĞİ'NE:

- Sincan'daki duruma ilişkin uzaktan izleme ve değerlendirme faaliyetleri hayata geçirilmeli ve BM Genel Kurulu'nun 48/141 sayılı Kararı çerçevesinde verilen bağımsız yetkiye uygun olarak ve atılacak adımlara dair somut tavsiyeleri de içerecek şekilde raporlanıp kamuya paylaşılmalıdır.
- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne "insan haklarıyla ilgili acil bir durumun yaşanması tehlikesinin arttığına işaret eden ve bir örüntü arz eden insan hakları ihlallerini... brifingler sunma yoluyla da dâhil olmak üzere, söz konusu durumun acil mahiyetini aksettirecek bir şekilde İnsan Hakları Konseyi üyelerinin ve gözlemcilerinin dikkatine getirmesini" emreden İnsan Hakları Konseyi'nin 45/31 sayılı Kararı uyarınca acil bir gündem olarak İnsan Hakları Konseyi bilgilendirilmelidir.

ULUSLARARASI TOPLUMA:

- BM TARAFINDAN YETKİLİ KILINANLAR DA DÂHİL OLMAK ÜZERE MEVCUT HER TÜRLÜ İKİLİ, ÇOK TARAFLI VE BÖLGESEL PLATFORM, ÇİN MAKAMLARINA, ULUSLARARASI HUKUK UYARINCA SUÇ TEŞKİL EDEN HER TÜRLÜ FİİLE VE DİĞER İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE DERHAL SON VERME, BAĞIMSIZ İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMACILARININ HERHANGİ BİR ENGELLE KARŞILAŞMAKSIZIN SINCAN'A ERİŞİMLERİNE MÜSAADE ETME VE SINCAN'DAKİ ETNİK AZINLIKLARA YÖNELİK AYRIMCILIK VE ZULMÜ SONLANDIRMA ÇAĞRISINDA BULUNMAK İÇİN KULLANILMALIDIR.
- SINCAN'DAKİ ŞİDDET VE ZULÜMDEN KAÇAN HERKESİN GECİKME OLMAKSIZIN VE HERHANGİ BİR ŞEKİLDE BİR KISITLAMAYLA KARŞILAŞMAKSIZIN ÜLKELERE GİRİŞ YAPABİLMELERİNE MÜSAADE EDİLMELİ VE BU KİŞİLERİN, GERİ GÖNDERİLDİKLERİ TAKDİRDE KARŞI KARŞIYA KALABİLECEKLERİ İNSAN HAKLARI RİSKLERİNİ KAPSAMLI BİR ŞEKİLDE DEĞERLENDİRECEK ADIL VE ETKİLİ BİR SİĞİNMA PROSEDÜRÜNE, -TALEP EDİLMESİ HALİNDE- AVUKATA VE HAKLARINDA VERİLEBİLECEK HER TÜRLÜ SINIR DIŞI KARARINA KARŞI İTİRAZDA BULUNABİLME HAKKINA ERİŞİMLERİ GÜVENCE ALTINA ALINMALIDIR.
- SİĞİNMACILAR VE MÜLTECİLER DE DÂHİL OLMAK ÜZERE SINCAN'DAN GELEN HERKES İÇİN GERİ GÖNDERMEME İLKESİNE SAYGI GÖSTERİLMELİ VE BU İLKEYE TITIZLIKLE RIAYET EDİLMELİDİR. DOĞRUDAN YA DA DOLAYLI OLARAK ÇİN'E YAPILACAK OLAN HER TÜRLÜ GERİ GÖNDERME UYGULAMASINA SON VERİLMELİ VE KİMSENİN İŞKENCE, KEYFİ GÖZALTI, ZORLA KAYBETME, ADIL YARGILANMA HAKLARININ AÇIK İHLALI, SİSTEMATİK AYRIMCILIK YA DA ZULMÜ DE DÂHİL OLMAK ÜZERE AĞIR İNSAN HAKLARI İHLALLERİYLE KARŞI KARŞIYA KALABİLECEĞİNE İLİŞKİN GERÇEK BİR RİSKİN BULUNDUĞU BİR YERE ZORLA GERİ GÖNDERİLMEMESİ GÜVENCE ALTINA ALINMALIDIR.

**ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
KÜRESEL BİR İNSAN
HAKLARI HAREKETİDİR.
BİR KİŞİ ADALETSİZLİĞE
UĞRADIĞINDA BU HEPİMİZİ
İLGİLENDİRİR.**

BİZE ULAŞIN

 info@amnesty.org

 +44 (0)20 7413 5500

BİZE KATILIN

 www.facebook.com/AmnestyGlobal

 @Amnesty

“SANKİ SAVAŞTIKLARI

BİR DÜŞMAN GİBİYDİK”

ÇİN’İN SINCAN’DAKİ MÜSLÜMANLARA YÖNELİK TOPLU KAPATMA, İŞKENCE VE ZULÜM UYGULAMALARI

Çin hükümeti, 2017 yılından beri “terörle mücadele” kisvesi altında Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nde (Sincan) yaşayan Müslümanlara karşı kitlesel ve sistematik düzeyde hak ihlalleri işliyor. Hükümetçe yürütülen ve mevcut olduğu iddia edilen bir terör tehdidine karşı meşru bir yanıt teşkil etmekten çok uzak olan bu politikaların asıl meramının ise Sincan’daki nüfusu toplu olarak din ve etnik temelde hedef almak ve ağır şiddet ve tehditlerle İslami dini inançları ve Müslüman Türklerin etnik ve kültürel pratiklerini yok etmek olduğu açıkça anlaşılıyor. Hükümet, tüm bu siyasi telkin ve zorunlu kültürel asimilasyon çabalarında muvaffak olabilmek için keyfi toplu gözaltı uygulamalarını da hayata geçirdi. Nitekim bu kapsamda ezici bir çoğunluğu Müslüman olan etnik gruplara mensup çok sayıda kadın ve erkek gözaltına alındı. Gözetim kampı sistemi de Sincan’daki etnik azınlıklara boyun eğdirilmesi ve bu grupların zorla asimile edilmesi için yürütülen çok daha geniş çaplı bir kampanyanın yalnızca bir parçasını oluşturuyor.

Bu raporda yer verilen bulgular ile raporda ulaşılan sonuçlar, Uluslararası Af Örgütü’nün 2017 yılından beri Sincan’da yaşamış olan eski mahpuslar ve diğer kişiler tarafından birinci ağızdan aktarıldığı şekliyle derlenen tanıklıklara ve uygu görüntüsü ve verilerinin analizine dayanıyor. Uluslararası Af Örgütü’nün ulaştığı bu deliller, aynı zamanda, Çin hükümetinin, en az, uluslararası hukukun temel esaslarına aykırı tutuklamalar ve özgürlükten ağır derecede mahrum bırakmayı içeren diğer uygulamalar, işkence ve zulmün de aralarında olduğu insanlığa karşı suçları işlediği sonucuna varılmasını sağlayacak maddi dayanağı da oluşturuyor.

Çin hükümeti, geride kalan tüm gözetim kamplarını derhal kapatmalı ve uluslararası anlamda suç sayılabilecek bir fiili işlediklerine dair yeterli düzeyde güvenilir ve hukuka uygun delil bulunmadığı müddetçe, gözetim kampları ve cezaevleri dâhil olmak üzere Sincan’daki tüm alıkoyma merkezlerinde tutulan kişileri derhal serbest bırakmalıdır. İşlendiği iddia olunan insanlığa karşı suçlar ile bu raporda belgelenen diğer ağır insan hakları ihlallerine ilişkin olarak bağımsız ve etkin bir soruşturma yürütülmeli ve ceza sorumluluğunun bulunmasından makul olarak şüphe edilen herkesin de adil yargılanma ilkelerine riayet eden mahkemeler önünde hesap vermeli sağlanmalıdır.

İndeks: ASA 17/4137/2021

Haziran 2021

amnesty.org

AMNESTY
INTERNATIONAL

